

ни. Ін-т економіки. – К., 2003., с.112-115. 9. Herbert M. Kaufman "Money and Banking". Arizona State University. USA., p.235. 10. Роджер Лерой Миллер, Девид Д.Ван-Хуз. Современные деньги и банковское дело: Пер. с англ. - М.: ИНФРА-М, 2000., с.149. 11. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. – К.: Ника-центр, (Серия «Библиотека финансового менеджера»; Вып.3). 1999., с.202-205. 12. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001., с.232. 13. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001., с.267. 14. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринки фінансових послуг: Навчальний посібник. – Ірпінь: Академія ДПС Украї-

ни, 2001., с.325. 15. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7.12.2000р.- №2121-Ш. www.rada.gov.ua. 16. Теж саме. 17. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посіб.- К.: Знання-Прес, 2002., с.347. 18. Закон України "Про кредитні спілки" від 20 грудня 2001 року №2908-III. www.rada.gov.ua. 19. Шарп У., Александер Г., Бзіли Дж. Інвестиції: Пер. с англ.- М.: ИНФРА-М, 1998.- XII, с.740. 20. Мишкін Фр. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Пер. з англ.; Наук. ред. пер. Степана Панчишина. - К.: Основи, 1998., с.324-325. 21. Кидуэлл Д.С., Петерсон Р.Л., Блэкуэлл Д.У. Финансовые институты, рынки и деньги.- СПб: Издательство "Питер", 2000., с.53.

Надійшла до редколегії 18.09.2009

В. Харабара, асп.

МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА В МЕХАНІЗМІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

В статті розглянуто методи оцінки кредитоспроможності позичальника в механізмі споживчого кредитування України.

In article methods of an estimation of credit status of the borrower in the mechanism of consumer crediting of Ukraine are considered.

I. Вступ. Сучасний механізм споживчого кредитування в Україні характеризується відсутністю комплексного визначення видів кредитних ризиків у розрізі існуючого потенціалу кредитних департаментів, джерел виникнення ризиків, аналізу впливу ризиків на прибутковість кредитних операцій. Таке становище обумовлене обмеженням використанням товарно-грошових відносин протягом тривалого часу, а також характерними в минулому адміністративними методами управління, які виключали необхідність забезпечення гарантії повернення виданих позик, оцінки кредитоспроможності позичальника та страхування кредитів. Тому, з причин складності та багатогранності проблеми, яка досліджується, організація банківського кредитування в Україні, джерела та інструменти забезпечення повернення кредитів, практичні методи розробки ефективної кредитної політики потребують поглибленого системного вивчення, що актуалізує питання визначення ефективних методів оцінки кредитоспроможності позичальника в механізмі споживчого кредитування.

Проблема розробки ефективного механізму кредитування через забезпечення повернення кредитів, реалізацію заставного права та формування резерву покриття на можливій втраті, а також за рахунок оцінки та страхування майна знайшли своє відображення в працях В. Вітлінського [8], А. Гальчинського [7], Ю. Коробова [3], О. Лаврушина [4], І. Ларіонова [9], А. Мороза [1; 2], М. Савлука [6] та інших. Проте створення ефективного кредитного механізму забезпечення споживчих потреб населення потребує подальшого поглибленого дослідження зазначених проблем.

II. Постановка завдання. Метою статті є визначення ефективних методів оцінки кредитоспроможності позичальника в механізмі споживчого кредитування в Україні.

III. Результати. В Україні видача споживчих позик населенню здійснюється на підставі кредитних договорів, які укладаються банком з фізичними особами за місцем їх постійного проживання. У разі надання позик на будівництво і купівлю житлових будинків кредитний договір може укладатися за місцем забудови чи місцем знаходження будинку. При наданні банком споживчого кредиту не допускається дискримінація індивідуальних клієнтів за статтю, сімейним становищем, віком, расою, релігією, національністю, мовою тощо.

Процес споживчого кредитування містить декілька етапів: попередній аналіз ринку та розробка стратегій кредитних операцій; розгляд заявки на отримання кредиту та інтерв'ю з майбутнім позичальником; оцінка кредитоспроможності позичальника та ризику пов'язаного з

видачею кредиту; підготовка кредитного договору (структурування кредиту) та його підписання; контроль за виконанням умов договору та погашенням кредиту [3, с.44].

Програма розвитку кредитних операцій комерційного банку – меморандум про кредитну політику – містить цілі, принципи та умови видачі кредитів різним категоріям позичальників, пріоритетні сфери кредитної діяльності банку, розподіл повноважень, граничні розміри кредиту одному позичальнику, вимоги до забезпечення та погашення кредиту, порядок видачі кредитів працівникам та засновникам банку, комплекс заходів контролю якості кредитного портфелю. Підготовка такого документу дозволяє керівництву банку виявити сильні та слабкі сторони діяльності, конкурентні позиції, стратегічну лінію поведінки та формалізувати однозначний підхід до клієнтів і працівників різних ієрархічних рівнів банку.

Оцінка фінансового стану позичальника здійснюється комерційними банками України шляхом розрахунку наступних коефіцієнтів: коефіцієнт платоспроможності позичальника K_{np} ; коефіцієнт платоспроможності родини K_{nr} ; коефіцієнт забезпечення K_z ; показник наявності власної нерухомості BH ; показник наявності постійної роботи PR ; середньомісячні доходи позичальника (MD) та його родини (MDP) з урахуванням заробітної плати, відсотків за вкладами, облігаціями та іншими цінними паперами, доходів від іншої діяльності; середньомісячні витрати позичальника (MB) та його родини (MBP) з урахуванням розмірів сплачуваних податків, відрахувань від заробітної плати на сплату аліментів, погашення раніше одержаних позичок, страхових, комунальних та кватирних платежів.

Коефіцієнт платоспроможності позичальника (K_{np}) розраховується як відношення середньомісячного доходу (MD) до суми середньомісячних витрат (MB) та місячних платежів по кредиту:

$$K_{np} = \frac{MD}{MПК + MB},$$

де K_{np} – коефіцієнт платоспроможності; $MПК$ – місячні платежі по споживчому кредиту, що планується клієнтом, включаючи відсотки.

Вважається, що допустиме значення коефіцієнта платоспроможності K_{np} – не менше 2,0.

Якщо позичальник має родину, його реальні місячні доходи розглядаються як частина місячного доходу родини, а витрати, які враховуються при розрахунку платоспроможності, розподіляються на всіх членів родини. Отже, дохід на кожного працюючого члена родини вважається більшим, ніж витрати. Крім того, витрати позичальника на будівництво, придбання чи ремонт

житла та інших будов не розглядаються як його власні витрати, а тільки як витрати родини. Тому при оцінці фінансового стану позичальника використовується коефіцієнт платоспроможності родини ($K_{пр}$). За родину приймається тільки дві особи – чоловік та дружина. Даний показник розраховується при наявності поручительства одного з них.

При такому підході один із членів родини є позичальником, а другий – поручителем. Обидва несуть солідарну відповідальність за своєчасне і повне повернення споживчого кредиту та сплати відсотків.

Коефіцієнт платоспроможності родини ($K_{пр}$) є співвідношенням місячного доходу родини ($МДР$) до всіх місячних витрат, включаючи витрати на виплату кредиту:

$$K_{пр} = \frac{МДР}{МВР + МПК},$$

де $МДР$ – місячний дохід родини; $МВР$ – місячні витрати родини; $МПК$ – місячні платежі по споживчому кредиту, що планується клієнтом, включаючи відсотки.

Вважається, що допустиме значення коефіцієнта платоспроможності родини $K_{пр}$ – не менше 2,0. У разі, якщо позичальник не має родини або відсутнє поручительство члена родини, коефіцієнт $K_{пр}$ не визначається, а враховується подвійне значення $K_{пп}$.

Одним із засобів забезпечення повернення споживчого кредиту є застава, тому в ході оцінки фінансового стану позичальника розраховується коефіцієнт забезпеченості K_3 , значення якого не повинно бути меншим за 1,5:

$$K_3 = \frac{\text{Вартість застави}}{\text{Сума кредиту і відсотків}}$$

Показник наявності власної нерухомості $ВН$ може набувати таких значень:

- ✓ $ВН = 1$ – наявність власної нерухомості;
- ✓ $ВН = 0,5$ – нерухомість знаходиться у власності іншого члена родини;
- ✓ $ВН = 0$ – власна нерухомість відсутня.

Показник наявності постійної роботи $ПР$ може набувати таких значень:

- ✓ $ПР = 1$ – стаж постійної роботи понад 3 роки;
- ✓ $ПР = 0,5$ – стаж постійної роботи від 1 до 3 років;
- ✓ $ПР = 0$ – стаж постійної роботи менший за 1 рік.

Для визначення інтегрованого показника фінансового стану позичальника розраховані показники заносяться у форму, подану у таблиці 1; визначається вага кожного показника; розраховується зважене значення показників (добуток показника і вагового коефіцієнту); визначається інтегрований показник фінансового стану позичальника як сума зважених значень всіх показників.

Таблиця 1. Інтегрований показник фінансового стану позичальника

№	Показник	Вага показника	Значення показника	Зважене значення показника (ст.4×ст.3)
1.	Коефіцієнт платоспроможності позичальника ($K_{пп}$)	0,25		
2.	Коефіцієнт платоспроможності родини ($K_{пр}$)	0,25		
3.	Коефіцієнт забезпеченості (K_3)	0,20		
4.	Наявність власної нерухомості ($ВН$)	0,15		
5.	Наявність постійної роботи ($ПР$)	0,15		
	Разом:	1,00	–	$\sum_{i=1}^5 =$
	Інтегрований показник фінансового стану позичальника			$\sum_{i=1}^5 =$

Значення інтегрованого показника фінансового стану позичальника є основою визначення класу позичальника (у дужках указано значення інтегрованого показника фінансового стану)¹:

- ✓ клас А – фізична особа з надстійким фінансовим станом (більше за 3,8);
- ✓ клас Б – фізична особа зі стійким фінансовим станом (3,0 – 3,8);
- ✓ клас В – фізична особа має ознаки фінансового напруження (2 – 3,0);
- ✓ клас Г – фізична особа підвищеного ризику (1,3–2,0);
- ✓ клас Д – фізична особа з незадовільним фінансовим станом (менше за 1,3).

На наш погляд, наведена методика рейтингової оцінки кредитоспроможності фізичної особи – позичальника – розроблена для умов вітчизняного бізнес середовища і широко застосовується банками України.

Для оцінки надійності та фінансового стану майбутнього позичальника банк використовує інформацію, отриману від клієнта, дані бюро кредитних історій, інформацію зовнішніх джерел (кредитних агентів, ділових партнерів позичальника тощо). Особливо важливим є детальне вивчення фінансового стану та розрахунок коефіцієнтів, що ви-

користовуються в практиці кредитного аналізу. Кожен банк намагається виробити власну методику розрахунку та оцінки кредитоспроможності позичальника.

Розповсюдженим способом оцінки кредитоспроможності позичальника є метод рейтингової оцінки кредитоспроможності позичальника, запозичений із практики західних банків. Під рейтинговою оцінкою кредитоспроможності позичальника, в даному випадку, розуміється оцінка кредитного ризику надання банком короткострокових позик.

Методика рейтингової оцінки кредитоспроможності містить: розробку системи оціночних показників кредитоспроможності; визначення критеріальних границь оціночних показників; ранжування оціночних показників; оцінку загальної кредитоспроможності.

Вибір показників оцінки кредитоспроможності здійснюється серед традиційних фінансових коефіцієнтів: ліквідності, прибутковості тощо. Поряд із цим, ґрунтуючись на західному досвіді, фінансові менеджери банків використовують спеціальні шкали для виміру рейтингу позичальника за системою "кредитного скорингу", за якою клієнту нараховуються бали в залежності від рівня його кредитоспроможності. Типовий "скоринг – формуляр" комерційного банку складається з 12 показників, за кожним із яких клієнту нараховуються бали. Чим більше балів набирає клієнт в сумі, тим вищий рівень кредитоспроможності. Максимальний оцінки одиничного показника – 20 балів. Сукупність оціночних показників характеризує фінансові можливості клієнта та ризику, пов'язані з неповерненням позики, а саме:

¹ Шкалу значень інтегрованого показника фінансового стану позичальника побудовано враховуючи, що максимальні значення показників $K_{пп} = 5$, $K_{пр} = 5$, $K_3 = 5$, $ВН = 1$, $ВП = 1$; мінімальні значення показників $K_{пп} = 2$, $K_{пр} = 2$, $K_3 = 1,5$, $ВН = 0$, $ВП = 0$. Наведені кількісні значення обґрунтовуються практичним досвідом споживчого кредитування вітчизняних комерційних банків.

- ✓ відсутність несприятливої інформації бюро кредитних історій – 10 балів;
- ✓ здатність погасити заборгованість: до 60 % – 0 балів; 61 %-80 % – 10 балів; 81 %-100 % – 20 балів;
- ✓ наявність забезпечення: 0 %-25 % – 1 бал; 26 %-50 % – 4 бали; 51 %-75 % – 7 балів; 76 %-100 % – 12 балів; більше 100 % – 20 балів;
- ✓ наявність майна (нерухомість, цінні папери, банківські вклади) – 10 балів;
- ✓ кредити, отримані в даному банку раніше: не отримував раніше кредити – 5 балів; своєчасно погашував раніше отримані кредити – 15 балів;
- ✓ кваліфікація: нема кваліфікації – 0 балів; допоміжний персонал – 2 бали; спеціаліст – 7 балів; службовець – 9 балів; пенсіонер – 13 балів; керівний працівник – 13 балів.
- ✓ стаж роботи на останньому місці роботи: до 1 року – 0 балів; до 2 років – 3 бали; до 3 років – 5 балів; до 5 років – 8 балів; більше 5 років – 12 балів; пенсіонер – 0 балів;
- ✓ сфера діяльності: держслужба – 10 балів; інші сфери – 6 балів; пенсіонери – 0 балів;
- ✓ вік: до 20 років – 0 балів; 25 років – 2 бали; 30 – 4 бали; 35 – 8 балів; 50 – 9 балів; 60 – 11 балів; більше 60 – 16 балів;
- ✓ сімейний стан: неодружений – 8 балів; одружений – 14 балів; розлучений – 8 балів; вдовець – 8 балів;
- ✓ наявність власного житла: не має житла – 0 балів; за наймом – 5 балів; власне – 10 балів;
- ✓ кількість утриманців: 0 – 10 балів; 1 – 7 балів; 2 – 5 балів; 3 – 2 бали; більше 3 – 0 балів.

Якщо загальний рівень кредитоспроможності позичальника відповідає 81 балу, кредитний менеджер банку приймає позитивне рішення щодо кредитування самостійно, від 61 до 80 балів – необхідна згода кредитного комітету банку. Якщо рейтинг нижчий за 60 балів, клієнту відмовляють у наданні кредиту.

У скорингових програмах комерційних банків Росії кредитоспроможність позичальника розраховується за формулою:

$$P = D_c \times K \times T,$$

де P – кредитоспроможність; D_c – середньомісячний дохід за останні шість місяців за мінусом всіх обов'язкових платежів; K – коефіцієнт, який змінюється в залежності від значення D_c :

- ✓ $K = 0,3$ при $D_c < 500$ дол. США;
- ✓ $K = 0,4$ при $501 \leq D_c < 1000$ дол. США;
- ✓ $K = 0,5$ при $1001 \leq D_c < 2000$ дол. США;
- ✓ $K = 0,6$ при $D_c \geq 2001$ дол. США.

T – термін кредитування в місяцях.

Для визначення кредитоспроможності, в даному випадку, замість довідки про доходи з місця роботи використовують декларацію про доходи завірену податковою інспекцією. Якщо в процесі аналізу кредитоспроможності позичальника виявляються об'єктивні передумови зменшення рівня доходів протягом обумовленого терміну кредиту (наприклад, при нестійкому фінансовому стані установи, в якій працює позичальник, або за наявністю в сумі доходу разових не гарантованих виплат), то величина кредиту корегується в меншу сторону.

Вперше техніка кредитного скорингу була запропонована американським економістом Д. Дюраном на початку 40-х років ХХ століття. Для відбору позичальників споживчого кредиту Д. Дюран запропонував групу показників, які дозволяють, на його думку, з достатньою достовірністю визначити ступінь кредитного ризику при наданні споживчого кредиту, а саме:

- ✓ вік: 0,01 за кожен рік більше 20 років (максимум 0,3);
- ✓ стать: жіноча – 0,4; чоловіча – 0;

- ✓ термін проживання в даній місцевості: 0,042 за кожен рік (максимум 0,42);
- ✓ професія: 0,55 – за професію з низьким ризиком; 0 – за професію з високим ризиком; 0,16 – для інших професій;
- ✓ робота в галузі: 0,21 – підприємства загального користування; державні установи; банки та брокерські фірми;
- ✓ зайнятість: 0,059 – за кожен рік роботи (максимум – 0,59);
- ✓ фінансові показники: 0,45 – за наявність банківського рахунку; 0,35 – за володіння нерухомістю; 0,19 – при наявності полісу страхування життя.

Використовуючи наведені показники, Д. Дюран визначив границю, яка розмежовує "сумлінних" та "несумлінних" позичальників – 1,25 бали. Позичальник, який набрав більше 1,25 бали, зараховувався до групи помірного ризику, менше 1,25 бали – вважався не бажаним для банку [10, с.306].

Метод скорингу дозволяє провести експрес-аналіз заявки на кредит у присутності клієнта. У французьких банках клієнт, який вимагає кредит має заповнити спеціальну анкету і протягом кількох хвилин отримати відповідь. Спеціальна анкета великого французького банку "Креді Агріколь", яку заповнюють індивідуальні позичальники містить наступні позиції:

- ✓ ціль кредиту (від 0 балів при грошовому кредиті до 100 балів при купівлі автомобіля);
- ✓ участь клієнта у фінансуванні угоди (при сплаті готівкою менше 10 % суми – 0; від 10 % до 45 % – 30 балів; більше 45 % – 50 балів);
- ✓ сімейний стан (від 0 для розведеного подружжя до 60 з кількістю дітей менше трьох);
- ✓ професія (від 0 балів для студентів до 100 для державних службовців);
- ✓ вік (від 0 балів для осіб молодше 25 років до 100 балів більше 65 років);
- ✓ зайнятість (від 0 балів при терміні менше 1 року до 100 – більше 4 років);
- ✓ чистий річний дохід (від 0 при доході до 60000 франків до 100 при доході більше за 160000 франків);
- ✓ володіння нерухомістю (від 0 балів при наймі квартири до 80 при наявності власного будинку);
- ✓ термін кредиту (від 140 балів при терміні менше 1 року до 0 при терміні більше 2 років);
- ✓ сума на банківському рахунку (від 0 при залишку менше за 5000 франків до 150 при залишку більше 50000 франків).

Якщо позичальник набрав більше за 510 балів, банк відразу надає згоду на видачу кредиту, при 380-509 балах здійснюється додатковий аналіз умов кредитування (сума, термін кредиту, гарантії), при кількості балів менше за 380 балів банк відмовляє у споживчого кредиту [5]. У випадку позитивного висновку про кредитоспроможність потенційного позичальника вітчизняні комерційні банки з'ясовують умов кредитного договору – структурують позику. В процесі структуризації визначаються цільове призначення кредиту, сума, строк, порядок погашення, забезпечення, ціна кредиту, інші умови.

IV. Висновки. Цільове призначення споживчого кредиту є індикатором ступеню ризику, пов'язаного з видачею споживчої позики. Банки, як правило, уникають видачі позик для спекулятивних операцій, оскільки погашення кредиту залежить від результату сумнівних, а інколи і заборонених законом угод і, відповідно несе високий ризик. Визначаючи суму кредиту, кредитні менеджери банку перевіряють обґрунтованість заявки відповідно до суми кредиту. Так, наприклад, якщо клієнт вимагає "проміжної позики" для купівлі нового будинку і має

наміри погасити її за рахунок виручки від продажу старого будинку, він може не врахувати всіх витрат, пов'язаних з цією операцією (консультування, оформлення паперів, переїзд, посередницькі послуги). Отже, кредитні менеджери банку мають оцінити розрахунки клієнта з метою уникнення ризиків неповернення позики.

Практика кредитування споживчих потреб населення свідчить, що основою заявки на кредит позичальник вважає найбільш оптимістичний варіант розрахунків і занижує суму кредиту з метою більш легкого її отримання. Так, якщо клієнт банку потребує кредиту на купівлю нового автомобіля, він не обґрунтовано завищує ціну старого автомобіля, виручку від продажу якого він збирається внести в якості першого внеску автомобільному дилеру, що загрожує банку нездатністю клієнта погасити кредит.

Бажано, щоб банк і клієнт приймали участь у фінансуванні угоди рівними частками, хоча, як правило, банк видає кредит на більшу суму. Так, при споживчому кредитуванні банк фінансує від 2/3 до 3/4 вартості покупки. При кредитуванні ділових підприємств доля участі банку суттєво коливається в залежності від виду, терміну кредиту, отриманого банком забезпечення. Однак, у будь-якому разі участь коштів позичальника у фінансуванні угоди є обов'язковою умовою.

Структуризація позики суттєво впливає успіх кредитної угоди. Для контролю за ходом погашення кредиту банк формує спеціальне кредитне досьє, яке містить всю документацію за кредитною угодою та повну інформацію про позичальника. Документи групуються наступним чином: матеріали за кредитом (копії кредитного договору, боргових зобов'язань, гарантійних листів); фінансово-економічна інформація (аналітичні таблиці, податкові декларації, бізнес-плани); матеріали про кредитоспро-

можність клієнта (аналітичні звіти кредитних агентств, відомості, отримані від інших банків, телефонні запити); документи по забезпеченню позики (свідоцтво про заставу, документи про передачу прав закладами та цінними паперами, закладні); листування за позику (листування з клієнтом, записи телефонних розмов).

Детальний аналіз поточної фінансової звітності є основою виявлення загрози появи проблемних кредитів. Крім того, кредитними менеджерами банків розробляються критерії ризику перетворення кредитів на проблемні, серед них: ухилення від телефонних та особистих контактів з банком; захоплення клієнта створенням нових підприємств або скупкою нерухомості; накопичення спекулятивних запасів; запити інших установ про кредитоспроможність клієнта; факти анулювання страховки страховою компанією клієнта; негативні повідомлення інших відділів банку (наприклад, поява сальдо на рахунок клієнта в цьому банку

1. Банківська енциклопедія / [за ред. А.М. Мороза]. – К.: Ельтон, 2003. – 328с.
2. Банківська справа / [за ред. А.М. Мороза]. – К.: КНЕУ, 2000. – 384с.
3. Банковский портфель – III: книга менеджера по кредитам / [отв. редактор Ю. Коробов]. – М.: СОМИНТЕК, 2005. – 752с.
4. Банковское дело / [под ред. О.И. Лаврушина]. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 573с.
5. Банковское дело и финансирование инвестиций / [под ред. Н. Брука]. – Вашингтон: Всемирный банк реконструкции и Развития, 2007. – 648с.
6. Вступ до банківської справи / [відп. ред. М.І. Савлук]. – К.: Лібра, 2003. – 344с.
7. Гальчинський А. Теорія грошей: навчальний посібник / А. Гальчинський. – К.: Основи, 2001. – 415 с.
8. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб. / В.В. Вітлінський, О.В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко / [за ред. В.В. Вітлінського]. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 251 с.
9. Ларионова И.В. Реорганизация коммерческих банков / И.В. Ларионова. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 384с.
10. Уоскин В.М. Современный коммерческий банк: управление и операции / В.М. Уоскин. – М.: АОЗТ "АНТИДОР", 2001. – 320с.

Надійшла до редколегії 18.09.2009

М. Мошкова, асп.

СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ ІПОТЕЧНИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

З'ясовано особливості механізму сек'юритизації іпотечних активів у світовій практиці, здійснено аналіз розвитку сек'юритизаційних операцій на прикладі розвинених країн, а також визначено проблеми та перспективи розвитку сек'юритизації у вітчизняній практиці.

It is found especially the securitization of mortgage assets mechanism in the world, analyzed the development operations of securitization in case of developed countries, and identified the problems and prospects of development of securitization in domestic practice.

Постановка проблеми. Практика реалізації сек'юритизації як особливої форми рефінансування активів була започаткована у 80-х рр. у США. Протягом останніх 20 років відбулося бурхливе зростання її обсягів, а основними активами, що можуть бути сек'юритизованими, стали іпотечні активи та комерційні активи. Як результат, з'явилося нове поняття – структурне або структуроване фінансування, яке передбачає унікальну можливість перетворення низько ліквідних активів у грошові ресурси для економічних суб'єктів. Однак не лише цей факт свідчить про важливість досліджень у цій сфері, але й той факт, що структурне фінансування може призводити до суттєвих проблем в тому випадку, коли активи, які підлягають сек'юритизації, мають низьку якість. Саме це стало причиною глобальної фінансової кризи, яка на декілька років увесь світ відкинула назад у економічному розвитку. Зважаючи на те, що у вітчизняній практиці цей напрямок лише розпочав формуватися, необхідно розкрити проблеми, які перешкоджають розвитку сек'юритизації, а також визначити перспективи її розвитку з огляду на світову фінансову кризу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вище окреслені проблемні питання досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Так, Девідсон Е., Сандерс Е. зосереджені на дослідженні структурування іпотечних активів

на прикладі США [6]. Бакланова В. досліджує не тільки на ринок світової сек'юритизації, але й визначає причини виникнення іпотечної кризи в США та перетворення її на глобальну фінансову кризу [3], Аксьонов І. актуалізує питання про причини розвитку сек'юритизації активів в США [1]. Базилевич В. та Погорельцева Н. здійснюють глибокий аналіз іпотечного ринку загалом та практики сек'юритизації у світі зокрема [2]. Версаль Н. аналізує європейський ринок іпотечних цінних паперів, акцентуючи увагу на тому, що на ньому можуть бути представлені як звичайні, так і структуровані іпотечні цінні папери [4].

Метою статті є з'ясування особливостей механізму сек'юритизації іпотечних активів у світовій практиці та визначення основних проблем та перспектив розвитку сек'юритизації у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу. Сек'юритизація в загальному вигляді являє собою "... фінансування або рефінансування будь-яких активів компаній, які генерують дохід, наприклад, прав вимог ... шляхом "перетворення" таких активів в ліквідну форму через випуск облігацій або інших цінних паперів" [7, с. 2]. Такими активами у світі можуть бути права вимоги, по-перше, за кредитними картками, по-друге, за автокредитами, по-третє за іпотечними кредитами, по-четверте, за споживчими кредитами, по-п'яте, за дебіторською заборгова-